чувати податки та/або збори (обов'язкові платежі), але незаконно ухиляється від їх сплати. Таким чином, обов'язок зі сплати обов'язкових платежів лежить на підприємстві і не може бути делегований під час укладення цивільно-правового договору на надання послуг з ведення бухгалтерського обліку контрагенту за договором.

Висновки. Враховуючи всі "за" та "проти" кожної з форм ведення бухгалтерського обліку, слід зазначити, що керівник кожного підприємства повинен індивідуально підходити до вирішення питання, якій формі віддати перевагу. Головний фактор, який при цьому слід врахувати, - специфіка господарської діяльності підприємства. Крім того, правильно організований бухгалтерський облік на підприємстві в усіх своїх складових покликаний забезпечити оптимальне та ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку. Роль бухгалтера в цьому процесі залежить від володіння ним певним рівнем знань в галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права, з метою раціональної організації бухгалтерської служби на підприємстві.

Література:

1. Закон про бухоблік - Закон України: про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: від 16.07.99 р. № 996-XIV.

2. Кзпп - Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р.

3. КпАП - Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 р. № 8073-X.

4. ККУ - Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III.

5. Організація бухгалтерського обліку. [Навчальний посібник] / [За ред.] В.С. Леня. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.

6. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручник] / В.В.Сопко, В.П.Завгородній. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.

УДК 338.433: 636:084

РИНОК СВИНИНИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РИЗИКИ

Сосновська О.О., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Проаналізовано досягнутий рівень розвитку вітчизняного ринку свинини в динаміці, визначено фактори, нестабільність яких викликає суттєві зміни виробництва продукції свинарства. Запропоновані заходи щодо насичення внутрішнього ринку м'яса свининою вітчизняного виробництва.

Analyzed the level of domestic pork market dynamics, identified the factors which cause instability significant change pig production. Proposed measures to saturation of the domestic market of domestic pork production.

Постановка проблеми. Свинарство – важлива складова галузі тваринництва України. Найвищого рівня розвитку воно досягло наприкінці 80-х років минулого століття, коли залучались великі суми капіталовкладень для будівництва державних та міжгосподарських свинарських комплексів. У 1989 році обсяг виробництва свинини становив 2145 тис. т у живій масі у всіх категоріях господарств, а Україна посідала 5-те місце у світі за показником

поголів‘я свиней після Китаю, США, Росії та Німеччини. Однак, якщо проблема виробництва необхідного обсягу свинини у країні на той час була розв’язана, то питання ефективності залишалося не вирішеним. За роки реформування у суспільному секторі відбулися істотні зміни в цій галузі, які обумовили нові проблеми: подрібнення крупнотоварних господарств та поступовий перехід виробництва свинини в особисті господарства населення унеможливлюють впровадження сучасних технологій, системи машин, досягнень світової науки та передового досвіду, високого рівня якості свинини згідно вимог СОТ та ЄС, а отже і конкурентоспроможності на світовому ринку м’яса. Проте кон'юнктура ринку і здатність свинарства до швидкого відтворення дають підстави сподіватися на відродження галузі, забезпечення населення країни якісною та доступною за ціною свининою вітчизняного виробництва. Збільшення обсягів виробництва продукції свинарства є передумовою та гарантом продовольчої безпеки країни, джерелом наповнення державного та регіональних бюджетів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У розробку теоретико-методичних і прикладних проблем формування і функціонування ринків аграрної продукції внесли суттєвий вклад вітчизняні економісти-аграрники Березівський П.С., Дудар Т.Г., Дусановський С.Л., Калінчик М.Й., Кузубова М.В., Лукінов І.І., Малік М.Й., Михайлова Л.І., Поплавський В.Г., Саблук П.Т., Стельмащук А.М., Хорунжий М.Й., Шпичак О.М., Юрчишин В.В., Яремчук І.Г. та інші. Особливості функціонування ринку свинини досліджували вчені, серед яких Алексійчук Т.В., Березівський П.С., Рибалко В.П., Руснак П.П., Талавиря М.П., Топіха І.Н., Христенко О.І., Щепієнко П.В. Проте недостатньо дослідженими залишаються підходи до аналізу та моделювання економічної рівноваги на ринку свинини, перспектив експортно-імпортних операцій на ринку свинини.

Постановка завдання. Наявність дискусійних проблем, а також об’єктивна необхідність комплексного дослідження механізму функціонування ринку продукції свинарства в Україні обумовили вибір теми дослідження. Метою дослідження є вивчення та аналіз досягнутого рівня розвитку вітчизняного ринку свинини в динаміці та визначення чинників забезпечення економічної рівноваги його.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні 10 років світове виробництво свинини збільшилось на 24,2 млн. т, або 31%, і нині становить 102,7 млн. т. В Україні, на жаль, динаміка виробництва цього виду м’яса інша. Якщо у 1995 році вироблялося 1576 тис. т свинини, то 2010 року — лише 526 тис. т, тобто втричі менше. Тенденція до зниження виробництва зберігається і останніми роками. Виробництво свинини у 2007–2009 рр. зменшилось на 17,2% в той час, як у світі виросло на 4%. З м’ясних галузей в країні найвищими темпами розвивається птахівництво. Порівняно з 2007 р., виробництво м’яса птиці збільшилось на 29,8%, в той час як у світі зросло на 7% [5].

Основними причинами, що зумовили виникнення проблеми в галузі свинарства, є: значне зменшення поголів’я свиней − з 20 млн. гол. у 1990 р. до 8,4 у 2010 році; нестабільна цінова ситуація, яку визначило збільшення

імпорту дешевої низькоякісної м'ясної сировини; висока собівартість продукції, обумовлена застарілими виробничими технологіями, незбалансованою годівлею, низьким рівнем селекційної роботи; відсутність послідовної державної підтримки та регуляторної політики, направленої на стимулювання розвитку галузі.

Той обсяг свинини, що виробляється в Україні, не задовольняє потреби внутрішнього ринку і держава вимушена імпортувати щорічно 150 – 200 тис. тонн її; 60% свинини, яка виробляється у господарствах населення, не задовольняє вимог переробників щодо якості; а дефіцит м'ясної свинини призводить до значного зростання цін на внутрішньому ринку [1].

Незважаючи на значні обсяги імпорту м'яса свиней (якщо порівнювати обсяги імпорту за травень-липень поточного року з обсягами першого кварталу, то він зріс на 220%, із 9,4 тис. тонн до 20,8 тис. тонн. Особливо суттєве збільшення імпорту свинини спостерігалося в липні - 234% порівняно із червнем (зростання на 131% порівняно з липнем 2010 року), рівень середньодушового споживання м'яса постійно зменшується і у 2010 р. він становив 50,5 кг при нормі 80 кг, у тому числі свинини 16,1 кг, або (20,1 %), тоді як збалансований рівень споживання передбачає 35% [2]. За цим показником Україна суттєво відстає від провідних країн світу. Так, споживання свинини на душу населення в деяких країнах світу (кг/рік) складає: Данія — 77 кг, Угорщина — 62 кг, Німеччина — 57 кг, Польща — 42 кг, Нідерланди — 44 кг, Китай — 34 кг, Росія — 14,6 кг, Бразилія — 11 кг [4]. Цілком зрозуміло, що, обсяги споживання м'ясної продукції перебувають у прямій залежності від рівня прибутків населення. Їх ріст у країні, безсумнівно, стимулює збільшення внутрішнього виробництва свинини.

Нині в структурі світового виробництва м'яса свинина має найбільшу питому вагу. За експертними оцінками, така структура збережеться й на перспективу. Український м'ясний ринок перебудовуватиметься у цьому ж напрямі. Свинина відіграє провідну роль у структурі внутрішнього споживання м'яса в більшості країн світу. Про це свідчать цифри: частка експортних продажів свинини від загального обсягу її світового виробництва становить менше 5%. Щодо яловичини та м'яса птиці цей показник перевищує 11%. М'ясо птиці становить 40% світової торгівлі [4]. Експортний потенціал свинини на світовому ринку останніми роками не зростає через низку причин, перш за все, ветеринарного порядку, і становить нині 4,2 млн. т. Серед багатьох обмежувальних факторів — відміна експортних субсидій в Європі, що призвело до подорожчання імпорту. Порівняно з 2003 роком, свинячі напівтуші, що поставляються за імпортом, виросли за ціною, в середньому, більш ніж на 70%, що негативно відбилося на роздрібних цінах. Разове викидання на український ринок великих партій свинини за відносно низькими цінами справляють негативну дію на внутрішніх виробників м'яса. Ситуація внутрішніх виробників погіршується ще й тим, що в літній період, коли в країні суттєво зменшується споживання свинини, імпортується близько третини річного обсягу. У результаті ціни знижуються, і внутрішні виробники нерідко зазнають труднощів з реалізацією відгодівельного поголів'я. Нині, коли на

перший план висувається проблема продовольчої незалежності України, ставиться завдання значно підвищити ефективність вітчизняного виробництва, з тим щоб у достатньо короткі строки покращити забезпечення населення, в основному, за рахунок власних ресурсів.

Державною програмою розвитку свинарства в Україні на період до 2015 року затвердженою Наказом Мінагрополітики 17 вересня 2010 р. поставлено завдання за рахунок випереджувального розвитку свинарства наблизитись у 2015 р. до мінімально-достатнього рівня середньодушового споживання м'яса всіх видів: 75 кг проти 50,5 кг у 2010 р., у тому числі свинини 23–24 кг (у 2010 р. — близько 16 кг). Створення до 2015 року нових високотехнологічних великотоварних комплексів на 2700000 скотомісць (270 тис. свиноматок) дозволить збільшити виробництво свинини на 600 тис. тонн, а також, враховуючи внутрішню ємкість ринку у 835 тис. тонн, при теперішньому власному виробництві 690 тис. тонн, забезпечить внутрішній попит на 100% та створить експортний потенціал у 455 тис. тонн свинини в живій вазі на рік. Збільшення виробництво свинини дасть змогу наблизити структуру українського м'ясного ринку до оптимального стану.

Орієнтований обсяг фінансування цієї Програми становитиме 16,5 млрд. грн., з них 13 млрд. грн. за рахунок банківських кредитів терміном на 6 років і 3,5 млрд. гривень – на компенсацію відсоткових ставок за залученими кредитами коштом державного бюджету. З 13 млрд. гривень – 6,5 млрд. грн. (50 %) за рахунок бюджетних коштів, спрямованих на відшкодування вартості будівництва та комплектації обладнанням та поголів'ям, а решта – за рахунок інших надходжень. Під час виконання Програми буде створено до 6 тис. додаткових робочих місць [3].

Нині у більшості регіонів України вживаються заходи щодо її реалізації. У ній активно беруть участь великі інтегровані агропромислові компанії, а також кооперативи, що об'єднують різні малі форми агробізнесу. Зокрема у Полтавській області у галузі свинарства впроваджується 7 проектів з будівництва нових комплексів із сучасними технологіями годівлі й утримання. Вони розраховані на збільшення поголів'я свиней, реалізацію 33,2 тис. тонн м'яса у живій вазі та отримання виручки у сумі 468,0 млн. гривень.

Один з найбільших – ТОВ „НВП „Глобинський свинокомплекс". За п'ять років існування ТОВ „НВП „Глобинський свинокомплекс " з 6 приміщень для відгодівлі свиней перетворився на сучасне підприємство потужністю 4500 свиноматок. Введено в експлуатацію і працює маточний репродуктор, два об'єкта з відгодівлі 93 тис. голів свиней. Введений племінний репродуктор на 1360 голів основних свиноматок та завершується реконструкція приміщень, розрахованих на відгодівлю 40 тис. голів. Лише торік залучено інвестицій на суму 50 мільйонів доларів США. Підприємство вже сьогодні може стати гордістю Полтавського краю, адже Глобинський м'ясокомбінат – найпотужніший в Україні, а ТОВ „НВП „Глобинський свинокомплекс " щороку бюджетам усіх рівнів відраховує понад 5 мільйонів гривень.

Потужності свинарства інтегруються з великими споживачами м'ясної сировини і фінансовими структурами. Взаємодія з фермерськими господарс-

твами і населенням передбачає розвиток виробничої, реалізаційної та кредитної кооперації. Для цього необхідно вирішити комплекс завдань, що включає розвиток виробничої інфраструктури галузі, відгодівельної бази, селекційно-племінного потенціалу, питання соціально-економічного розвитку і НДДКР. З урахуванням наявного досвіду, ветеринарних і екологічних вимог будівництво нових свинарських підприємств індустріального типу ведеться, як правило, з використанням дво- або три майданчикових систем вирощування та відгодівлі свиней. У складі тих, що працюють, та реконструйованих свинокомплексів доцільно передбачати власні комбікормові цехи, а для підприємств з потужністю відгодівлі понад 108 тис. голів — і власні елеваторні потужності та сховища не зернової сировини. Підприємства повинні мати власні племінні і товарні репродуктори. В основу технологічної частини має бути покладено підвищення інтенсивності використання маточного поголів'я, що дозволить збільшити забійний контингент свиней з 24 млн. голів нині до 40,5 у 2015 році, або на 70%. Одночасно необхідно поліпшувати якісні показники галузі. Так, маса туш забитих свиней повинна становити 90-100 кг, в той час як у 2010 р. вона склала лише 68 кг. Інтенсифікація використання маточного поголів'я дасть змогу забезпечити 2/3 запланованого обсягу приросту виробництва м'яса, підвищення маси кондицій і забійного виходу туш — приблизно на 1/3. Тривалість вирощування та відгодівлі свиней до 100 кг живої маси при цьому знизиться майже вдвічі — з 325 діб нині до 180.

До числа першочергових заходів із розвитку виробничої інфраструктури свинарського комплексу належить і поліпшення відгодівельної бази. Щодо зерна найважливішим є завдання повного переходу на його використання в складі комбікормів, збалансованих за енергією, амінокислотним складом, вітамінами і мінеральними компонентами. Це дасть змогу, не збільшуючи, в цілому, витрати кормів у свинарстві (загальний обсяг використання в усіх категоріях господарств становить 16 млн. т у перерахунку на зерно в рік), практично подвоїти виробництво свинини. При цьому витрати кормів на виробництво 1 кг приросту живої маси на вирощуванні і відгодівлі зменшаться із 7,5 кг до 3,8–4 кг.

Поставлені завдання можливо вирішити виключно завдяки механізмам підтримки виробництва. У тому числі шляхом створення інтервенційного фонду фуражного зерна, без якого через значні коливання цін на внутрішньому ринку неможливий стабільний розвиток галузі. У рамках розвитку селекційно-генетичного потенціалу необхідне створення свинарських селекційно-гібридних центрів, підтримка гібридизації свиней з використанням дотацій племінним господарствам, а також державна підтримка у реконструкції виробничих об'єктів, придбанні нового обладнання тощо.

У сфері організаційно-управлінських рішень важлива роль належить державній підтримці лізингових програм із оновлення основних засобів свинарства (включаючи кормовиробництво), закупівлі племінного молодняку свиней, заходи, що дають змогу реалізувати інноваційні технології для досягнення високих показників ефективності та конкурентоспроможності. В їх числі — розробка, експертиза, введення в експлуатацію макроекономічних

регуляторів, що покращують економічні умови функціонування підприємств, в тому числі державна підтримка виробників м'яса, товарні інтервенції, формування бюджетного фонду підтримки із коштів митних зборів при імпорті м'яса та м'ясопродуктів.

У вирішенні цих завдань особливої актуальності набуває проблема професійності працівників галузі. А тому необхідно систематично організовувати навчання та перепідготовку кадрів, вивчення та обмін передовим досвідом шляхом внутрішньогалузевого та зарубіжного стажування.

У функціонуванні ринку свинини важливу роль відіграє інноваційна діяльність. Активізація наукових розробок у галузі селекційно-племінної роботи, удосконалення і розробка нових високоефективних систем кормо забезпечення та ветеринарно-санітарного захисту свиней, технологій утилізації гною, переробки відходів виробництва та первинної переробки суттєво сприятимуть підвищенню ефективності виробництва свинини. Тут особливого значення набуває розвиток інформаційно-консультаційних служб АПК.

Реалізація Програми розвитку свинарства в Україні створює надійні засади для виведення галузі з кризового стану, дає змогу суттєво поліпшити рішення нагальних соціально-економічних проблем. Україна активно інтегрується у світове виробництво. Цей процес не обходить і агропромисловий комплекс. На думку більшості спеціалістів, саме в цьому секторі виробництва можливі найскладніші дискусії із узгодження взаємоприйнятних позицій, особливо в сфері виробництва таких соціально значущих продуктів, як зерно, м'ясо та низки інших. Прийняття оптимальних рішень стане добрим стимулом для поліпшення постачання населення високоякісними продуктами харчування.

Висновки. В результаті дослідження ринку свинини виявлено, що внутрішній ринок м'яса є далеким від насичення свининою вітчизняного виробництва. Збільшення поголів'я свиней, відповідне зростання рівня пропозиції свинини вітчизняного виробництва, раціональне використання кормів через зменшення вмісту зернових компонентів, індустріалізація виробництва із запровадженням нових енергозберігаючих технологій, запровадження нових національних стандартів якості в синтезі зі зваженою ціновою політикою з боку держави дозволять не тільки заповнити внутрішній ринок, задовольнивши співвітчизників прийнятною за ціною та якістю свининою, а і успішно експортувати продукти забою свиней.

Література:

1. Вербицький П. І. Пріоритетні напрямки розвитку тваринництва в Україні / П. І. Вербицький // Ефективне тваринництво. – 2007. – № 4. – С. 14-17.

2. Гнатюк С. А. Корпорація "Тваринпром" планує зріст виробництва м'яса та молока / С. А. Гнатюк // Ефективне тваринництво. – 2008. – № 8. – С. 6.

3. Державна програма розвитку свинарства в Україні на період до 2015 року www.document.ua/pro.

4. Печко В.П. Ринок м'яса свиней: поточна кон'юнктура і прогноз-2007// Мясной бизнес. – 2007. – ₹10. – С. 88–92.

5. www.ukrstat.gov.ua.